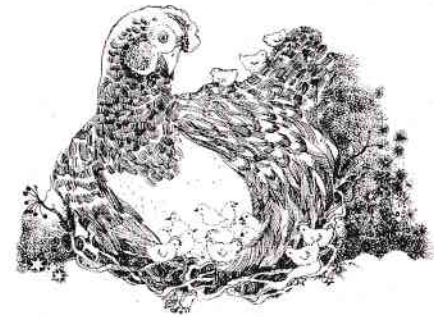

LBRIS

We know
books

CARTEA BUNĂ
NE ADUNĂ

POEZII PENTRU COPII

*Selecție de Vasile ROMANCIUC
Prefață de Diana VRABIE*

EDITURA
PRUT

<i>O lume a poeziei pentru copilărie</i> de Diana Vrabie.....	5
Liviu DELEANU	13
George MENIUC	19
Valentin ROȘCA.....	30
Aureliu BUSUIOC	39
Petru CĂRARE.....	47
Grigore VIERU	52
Ion VATAMANU	63
Ion GHEORGHITĂ.....	70
Dumitru MATCOVSCHI	76
Anatol CIOCANU	83
Ștefan MELNIC	89
Aurel CIOCANU	93
Efim TARLAPAN.....	100
Vasile ROMANCIUC	108
Iulian FILIP	119
Nicolae DABIJA.....	132
Constantin DRAGOMIR	137
Leo BUTNARU	143
Ion HADÂRCĂ.....	150
Leonida LARI	163
Ianoș ȚURCANU.....	168
Arcadie SUCEVEANU.....	178
Iurie COLESNIC	193
Claudia PARTOLE	198
Irina NECHIT.....	205
Anna LEAH	215
NOTE BIOBIBLIOGRAFICE.....	224

Ilustrații de Cristina Nilova

O LUME A POEZIEI PENTRU COPILĂRIE

Tărâm al primordiilor, al efuziunii sufletești, reflexia stării de grație, „inimă a tuturor vârstelor” (Lucian Blaga), metaforă a vieții, *copilăria* rămâne tema recurentă a scriitorilor din toate generațiile, pentru care retrăirea acestei vârste de aur reprezintă chiar sursa inspirației supreme. Nu poți fi copil decât o singură dată în viață, dar poți menține imaginația debordantă, viziunea stenică asupra lumii și inocența inimitabilă până la vârsta maturității și dincolo de ea. Îți poți alimenta sevele spirituale din acest univers magic, în care nu există timp și spațiu, în care toate evenimentele se consumă într-un prezent continuu și într-un singur loc: *aici și acum*.

Domeniu fascinant, complex, cu vaste disponibilități creatoare, în plină expansiune și dezvoltare, literatura pentru copii și adolescenți antrenează tot mai sigur, în ultimul timp, scriitori, critici, editori, într-o încercare de (auto)recuperare și repunere în drepturile legale, rezistând temerar de-a lungul vremii, răsturnând cele mai paradoxale prejudecăți și cele mai tendențioase puneri între paranteze.

Un necesar exercițiu de recuperare, reevaluare și reconsiderare a poeziei pentru copii din Basarabia își propune prezenta antologie, care adună sub umbrela bucuriei universale poeți contemporani din Basarabia, din diverse generații, reuniți prin sensibilitatea și capacitatea (re)trăirii stării de grație. De la Liviu Deleanu, poetul „întoarcerii din vid”, până la Arcadie Suceveanu și Irina Nechit sau debutanta Anna Leah se întinde un întreg panopticum.

Coordonată de Vasile Romanciuc, el însuși poet apreciat pentru copii, *Cartea bună ne adună* este, ca toate antologiile, subiectivă; ea reprezintă o viziune asupra literaturii pentru copii, timbrul ei inconfundabil, care a lipsit vreme îndelungată din orchestra vocilor lirice ale literaturii, cu o privire din viitor și cu convingerea că sunetul ei deosebit devine perceptibil doar prin această perspectivă încrezătoare.

Așa cum fiecare antologie are la bază un fir călăuzitor, ideea că fenomenul literaturii pentru copii trebuie să fie (re)cunoscut stă la baza prezentei lucrări. Ea vizează punerea în valoare a unor creații originale din conținutul literaturii pentru copii din Basarabia, dar și cunoașterea unor autori remarcabili din acest domeniu atât de pretențios, care nu tolerează jumătățile de măsură. Patru generații, care au suportat urcușuri și coborâșuri, sunt reprezentate, în principiu, în acest volum: generația anilor cincizeci, prin Liviu Deleanu și George Meniuc, generația anilor șazeci (Valentin Roșca, Aureliu Busuioc, Petru Cărare, Grigore Vieru, Ion Vatamanu, Ion Gheorghită, Dumitru Matcovschi, Anatol Ciocanu, Ștefan Melnic), a anilor șaptezeci (Iulian Filip, Nicolae Dabija, Leonida Lari, Ion Hadârcă, Arcadie Suceveanu, Leo Butnaru), a anilor optzeci, prin vocea Irinei Nechit. Pentru toți acești poeți, mitul paradisiului pierdut a reprezentat acea Arcadie salvatoare, sub mantia căreia au reanimat mitul copilăriei și al copilului, această ființă situată „între Orfeu și Hristos” (Mihai Cimpoi), resuscitând astfel întreaga mitopo(i)etică a copilăriei.

Reunind poezii pentru copii mai puțin cunoscute publicului cititor din România și uitate, unele, de cititorii din Basarabia, volumul se constituie într-o admirabilă „recuperare” valorică, utilă pe ambele părți ale Prutului.

Indiscutabil, această antologie nu ține locul unui compendiu literar, ci se configurează într-o propunere lectorală inevitabil subiectivă, articulată pe contribuția autorilor care s-au consacrat celor mai mici cititori. Inventariind istoric și valoric un spațiu literar pe cât se poate de variat, se constată prezența unui adevărat continent literar, populat de lucrări inedite (*Limba mamei* de Anatol Ciocanu; *O furnică în bibliotecă* de Vasile Romanciuc; *Țara dorului tricolor* de Ion Hadârcă; *Colind pentru Eminescu* de Arcadie Suceveanu, *Ce-ar zice Dumnezeu* de Claudia Partole ș.a.), ce reprezintă o panoramă a imaginației juvenile. În mod cert, dintotdeauna a fost nespus de dificil a aduna mai mulți autori între „pereții” înguști ai unei cărți. Fiecare autor e original în felul său și este aproape imposibil să atingi o armonie orchestrală, fără să pierzi anumite momente care îl avantajează pe un scriitor sau altul. Nutrim convingerea că au fost incluse doar textele aparținând unor autori ce oferă copiilor o frumoasă deschidere spre mirificul tărâm al mării literaturi, rândul lor urmând a fi completat de titluri la fel de inspirate.

Mitul copilăriei este marele mit al literaturii din Basarabia, fără ca ea să o poată priva de dimensiunea suferinței. „Copilăria scriitorilor moldoveni

născuți înainte de război, în timpul lui sau imediat în anii ce i-au urmat, perioadă de mari lipsuri, foamete și deportări, este, în fond, observă criticul Mihai Cimpoi, un paradis pierdut” (*O istorie deschisă a literaturii române din Basarabia*). În perioada imediat postbelică se produc scriitori ce debutaseră în perioada interbelică, majoritatea denotând un autentic talent literar. Printre ei se numără și Liviu Deleanu, George Meniuc, care vor elogia, cu nostalgia paradisiului pierdut, mitul copilăriei.

Liviu Deleanu, născut Lipa Cligman, a fost urmărit de o acumulare în lanț de ghinioane necruțătoare ale vieții. Avea trei ani când a izbucnit primul război mondial, iar copilăria care ar fi trebuit să fie una fericită, a trecut în lipsuri descurajante, în frig și în foame, în spatele frontului. Mărturisea că nu și-a putut iubi copilăria, întrucât a fost lipsită de bucuriile elementare și de jocurile firești ale copilăriei („unica mea jucărie a fost o păpușă de cârpă”, se confesa poetul). Privat de seninătatea unei copilării imperturbabile, va dedica, la maturitate, oarecum compensatoriu, unele dintre cele mai solare versuri paradisiului pierdut, în volumele: *Poezii pentru copii* (1947), *Mi-i drag să meșteresc* (1955), *Bucurii pentru copii* (1956). Pentru generațiile de copii de atunci, Zăpăcilă, „acel frate ciufulit și grozav de zăpăcit” a fost unul din personajele memorabile, iar omnivorele buzunare ale lui Nicușor, în care încăpeau „cutioare, pietricele, bumbi, mosoare, hârtiuțe colorate, ba și altele, de toate”, rezistă estetic și astăzi.

Poet modelat de poezia modernistă română, Liviu Deleanu va rămâne fidel creației lirice pentru copii de-a lungul vieții, unele poeme impunându-se ca piese crestomatice (*Licurici – stihuri pentru mici* (1961), *Pic-pic-pic* (1962), *Triluri vesele* (1963), *De la mic la mare* (1968), *Cu cântări și flori pe plai* (1980), *Ciocârlii pentru copii* (1987)). Reluând diverse teme și motive, poetul le amplifică, le nuanțează, încercând să privească lumea prin prisma copilului. Cristalizat în conștiința criticii ca un poet prin excelență liric, Liviu Deleanu rămâne liric și în creațiile pentru cei mici. Specificul creației sale pentru copii fiind înscris tocmai în lirismul dezarmant, savoarea sincerității și a simplității, armonia muzicală a versurilor, plasticitatea expresiei, precum și varietatea paletelor tematice. Viziunea proaspătă și plină de spontaneitate, imaginile clare și sugestive, discursul liric sincer și debordând de naturalețe, observația exterioară, îmbinată cu cea psihologică, constituie doar câteva coordonate ale liricii pentru copii a poetului Liviu Deleanu.

Plecat din viață oarecum neobservat, în anul 1967, Liviu Deleanu se reabilitează postum prin recenta antologie apărută la Editura Arc, *Dincolo de*

crudul mâine, lăsându-ne „un ceaslov de buche grea” și rămânând, totodată, în istoria literaturii române, marca ironiei unui destin „în care pe un tron fără slavă / suspină bolnavă / Măria sa Poezia”.

Poet, prozator, publicist, eseist și dramaturg, George Meniuc se dovedește un spirit polivalent, sedus de descoperirea lumii. În multitudinea preocupărilor sale, se regăsește și segmentul creației pentru copii, în care scriitorul a reușit să-și definească „un stil, o manieră individuală, o factură tipologică” (Eliza Botezatu), aducându-și partea sa de contribuție la dezvoltarea literaturii pentru copii din Basarabia. Intră în acest domeniu cu originalul volum *La balul coșofenei* (1956), după care au urmat *Povestea vulpii* (1963), *Prichindel* (1969), *Micul Icar* (1981), care nu depășesc însă nivelul valoric al celei dintâi. Creațiile sale lirice denotă un spirit ludic, plămădit din idei, sensibilitate și originalitate, chiar dacă contextul social-politic se arată ostil relevării acestor disponibilități.

Altminteri, în Basarabia anilor '60-'80, adevăratul refugiu al poezilor a fost constituit de literatura pentru copii, spațiu literar în care s-au putut realiza în toată plenitudinea și forța talentului. Dincolo de circumstanțele social-politice mutilante ale acelei perioade, care ar fi sugrumat o poezie neangajată, poetul basarabean a avut șansa evadării într-un domeniu ce adormea vigilența oficialilor și oferea totodată posibilitatea manifestării adevăratei dimensiuni a personalității artistice.

Este și cazul poetului, de o profunzime aparte, Aureliu Busuioc, care revine spre universul copilăriei cu aceeași netăgăduită și constantă dragoste, plâsmuind o poezie izvorâtă din rafinament și spontaneitate. În creațiile destinate micului cititor, Aureliu Busuioc denotă un mod propriu de transfigurare artistică a realității evocate, un psihologism ironic, o viziune stilistică deosebită, valorificând jocurile verbale fanteziste: „Vizavarză de estradă, / Stă Azor și dă din coadă, / Stă pitit sub un copac / Și mănâncă un colac” (*Șeful*). Poetul respectă nivelul de înțelegere al copilului, dar nu mimează modul de a gândi al acestuia, fraza specific infantilă. Creând situații comice verosimile și mânuind cu măiestrie convenționalul fantastic, Aureliu Busuioc folosește frecvent diferite antropomorfisme, parabole, mitologizări, care ilustrează flexibilitatea imaginației sale, precum și tendința evidentă de a extrage semnificații artistice. Autorul uzează de caracterizarea directă, replica acidă, dialogul concludent, evitând cu abilitate ornamentarea stilistică gratuită. Pigmentările comice, subtilitatea parabolei, dozarea abilă a elementelor constituente,

luciditatea analitică, ingeniozitatea constituie doar câteva din particularitățile creațiilor lui pentru micul cititor.

În poemele pentru copii ale lui Valentin Roșca, lecția de viață este însoțită de sentimente de candoare și dragoste pentru micile viețuitoare într-o incantație muzicală suavă: „Sol cinstit al primăverii, / Cântec de seninătate – / Cel mai dulce dintre toate! / Abur vesel al câmpiei, / Ciocârlie, / Ciocârlie!” (*Ciocârlia*). Concepute în versuri concise, dinamice, cu dialoguri redactate în expresii specifice limbajului colocvial, poeziile lui Valentin Roșca denotă totodată acea intimitate naturală, proprie doar copilăriei.

Scriitor cu un profil inconfundabil în epocă, Petru Cărare vine în literatură la jumătatea deceniului al șaselea, demonstrând o viziune originală din care transpar ritmul alert, aciditatea umoristică, tonul degajat, plin de vervă, care vizează comuniunea omului cu natura. Creații grațioase, emanând puritate și prospețime, li se dedică micilor vietăți. Greieri, melci, găze, buburuze, furnici, licurici populează universul evocat de Petru Cărare: „Greierașul cu lăuta / Cântă sârba și bătuta / Și dansează un arici, / Luminat de-un licurici” (*Concert nocturn*).

Aproape jumătate de secol creația celui „mai al nostru poet” nu lipsește din sufletele românești, constituind expresia unei sensibilități ieșite din comun. Trăind în universul poeziei, Grigore Vieru se mișcă dezinvolt, cu multă inspirație, reliefând ineputabilul potențial al cuvântului. Etapele creației sale corespund etapelor existențiale, întrucât scriitorul și-a trăit poezia la modul plinar, autentic, specific doar marilor creatori. Renunțând la acrobațiile stilistice golite de sens, căutând să dezvăluie doar esența, poetul a reușit să transmită acea emoție vie, fragedă, creând o poezie a sentimentului și a trăitului. A evocat Maternitatea în cel mai elegant și afectuos mod posibil, chipul Mamei rămânând marca literară a creației sale. A cântat dragostea cu multă sensibilitate, căutând sensul înalt al trăirii erotice. A trăit nostalgia stării dintâi, redescoperind candoarea copilăriei, acea „sărăcie fericită”, trăită în preajma mamei sale, Dochîța.

În ideea evitării „croielii” ideologice, Grigore Vieru s-a refugiat în mantia literaturii pentru copii, tatonând reabilitarea esteticului, scriind deopotrivă pentru cei „mari” și cei „mici”, fără false prejudecăți. Prins între clamele unui regim procustian, Grigore Vieru a învățat să-și convertească poezia în duh al vieții, rămânând, în pofida tuturor tentativelor minimalizatoare, un scriitor influent în literatura noastră.

Creațiile lirice pentru copii ale lui Grigore Vieru poartă pecetea mitului copilăriei universale, în care se regăsesc într-o fericită comuniune mama („Mama ne mângâie, / Soarele lucește. / Soarele e unul, / Mama una este” (*Mama*)), sora („Am o soră mică-mică, / Gura ei – o florică” (*Sora*)), bunica („Tot mai mică, tot mai mică – / Cât o floare, o furnică...” (*Bunica*)) și bunicul („Aplecat puțin ca spicul... / Tare drag îmi e bunicul!” (*Bunicul*)). Dincolo de valențele moralizatoare, poeziile lui Grigore Vieru emană acea jovialitate, lumină, vitalitate pe palierul cărora se înscriu acordurile oricărui suflet de copil.

Autorul *Albinuței* rămâne cel mai copil-poet al nostru. A sacralizat copilăria, refugiindu-se în ea și transformând-o în mit. Oferind „bijuterii cantabile”, vorba lui Constantin Cubleşan, Gr. Vieru și-a crescut cititorii, nutrindu-i cu lumina propriei copilării. Cultul mamei (ca nume zăruit), ca simbol matricial, laitmotivul casei, pâinea și izvorul îi oferă un spațiu protector. Palpând elementaritatea, Vieru ne-a dat, cum bine observa Eugeniu Coșeriu, o *Albinuță* pentru întreaga Românie de azi și de mâine.

Copilul reprezintă, astfel, personajul fundamental al literaturii din Basarabia anilor '60, *candidul, ingenuul*, simbol, prin excelență, arhetipal. Readucând în plan artistic o copilărie frustrată, plină de privațiuni, atinsă de război, scriitorii basarabeni realizează un act compensativ, rămânând poeți sensibili ai universului copilăriei.

În anii '70, în literatura din Basarabia se afirmă o nouă pleiadă de scriitori, supranumită în mod tradițional generația „ochiului al treilea”. În literatura pentru copii, această generație este reprezentată de scrierile lui Constantin Dragomir (1977), Nicolae Dabija (1980), Iulian Filip (1980), Ion Hadârcă (1981), Vasile Romanciuc (1982), Arcadie Suceveanu (1983), Leonida Lari (1988), Leo Butnaru (1989) ș.a.

Cu multă originalitate, Ion Hadârcă știe să surprindă în câteva versuri trăsăturile definitorii ale comportamentului unor vietăți din *lumea celor care nu cuvântă*, făcând apel la expresivitatea bazată pe plasticitate: „Un codoi cât poienița / Însoțește veverița: / Pe un brad ea-și ține coada, / Când pe altu-i roade roada” (*Rița-Veverița*).

În poeziile sale, Iulian Filip realizează o asociere a jocului, care persistă la copiii de vârstă preșcolară și școlară mică, cu farmecul jocului vorbelor ritmate. Poetul cultivă o poezie atractivă prin situațiile de umor, dar și prin imaginile plastice, deosebit de sugestive: „Bună ziua, munte sfinte! / – Eu sunt deal, copil cuminte! / – Azi ești deal, / iar munte mâine, / cum se-ntâmplă și cu mine – / azi copil, mâine bărbat...” (*Dialog cu dealul*). Dialogul sincretic

între diversele domenii ale artei pe care îl poartă atât de dezinvolt poetul ne relevă o sensibilitate artistică de o eleganță aparte, pe care o au doar cei cu adevărat îndrăgostiți de frumos.

Este impresionant cum Leo Butnaru se transpune cu atâta sinceritate și candoare în microcosmos, redevenind copilul de odinioară, pierdut în lumea *papuceilor cu felinare*: „Tanti Fabrică, eu tare / Te mai rog să-mi coși matala / Papucei cu felinare, / Căci când vine noaptea deasă / Eu nu pot ieși din casă” (*Papucei cu felinare*).

Colegul său de generație, Arcadie Suceveanu, pe un ton săgalnic, ne prezintă, în tușe rafinate, portretele unor eroi îndrăgiți de copii: „Cățelușul cel poznaș / Se pornise la oraș / Într-un car cu roți de caș” (*Cățelușul Coadă-Creață*). Dovedind un rafinament de factură aparte, cu aplecare spre paradox, poetul cultivă miniaturalul, umorul discret, relevând o capacitate deosebită a expresiei figurate.

Poeziile Leonidei Lari sunt pătrunse de trăirea specific feminină ca senzație, sentiment și expresie: „O, delfin visător / Dintre mare și nor, / Fă pe ape cărări / Și mă du până-n zări” (*Un delfin visător*). Textele sale lirice sunt mici schițe în care transfigurarea realității este una senzorială. Amestec de gingășie și anecdotoc, poeziile sale pentru copii își îndreaptă antenele spre cadrul natural, pe care îl fixează cu un incontestabil dar al observației.

De la Liviu Deleanu și Aureliu Busuioac până la Dumitru Matcovschi și Aurel Ciocanu, de la Constantin Dragomir și Nicolae Dabija la Arcadie Suceveanu sau Leo Butnaru, ca să invocăm doar câteva nume dintr-o panoramă mult mai generoasă, se remarcă această deschidere spre mirificul tărâm al literaturii pentru copii, poeții reușind să își exprime cele mai sincere trăiri prin intermediul cuvântului, pentru că poezia însăși este un zbor spre eternitate.

Reconfigurând tărâmul paradisului pierdut printr-un autentic act compensativ, relevând o viziune senin-nostalgică, toți acești scriitori constituie o sublimă stare a copilului etern și aduc fărâme de copilărie, adunând într-un joc spontan de *puzzle* școala vacanței, căruțul cu îngeri, ora cireșelor și oglinzile fermecate. Prin frumusețea lor artistică, prin plasticitatea expresiei, prin modul antropomorfic de a pătrunde lumea, prin tatonarea folclorului infantil, creațiile lor oferă „modele” de sensibilitate și comportament, creând acel liant necesar spre adevărata lume a literaturii, din care ieși mai întregit, mai luminos, mai însuflețit și mai dornic de a reveni în acest univers al jubilației perpetue.

Diana VRABIE

NINGE

Ninge... Ninge... Ninge...
Și din nou se-ntoarnă,
Fulguind pe drumuri,
Zvăpăiata iarnă.

Casele întinse –
Ca un șir de salbe –
Poartă, toate, cușme
Și cojoace albe.

Fumul din hodgeaguri
Urcă-n sus alene,
Iar pe prispe, noaptea,
Se aștern troiene.

Și de-a lungul nopții,
Pân' spre dimineață,
Înfloresc pe geamuri
Stânjenei de gheață.

Pomii-s în ogradă
Plini de promoroacă...
Hai, copii, afară,
Să ieșim la joacă.